

Nr 15

Utlåtande i anledning av motioner angående Sveriges Investeringsbank AB, m. m.

I de likalydande motionerna I: 284 av herr *Virgin m. fl.* och II: 313 av herr *Holmberg m. fl.* yrkas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa att Kungl. Maj:t måtte

dels efter utredning framlägga förslag till ombildning av Sveriges Investeringsbank AB, ge ökad insynsmöjlighet däri samt vidgad ägarbas efter de riktlinjer som angivits i motionerna,

dels genom ändrade direktiv till 1968 års kapitalmarknadsutredning möjliggöra en förutsättningslös prövning av möjligheterna att i ökad utsträckning kanalisera allmänna pensionsfondens medel genom de befintliga enskilda instituten till kreditmarknaden,

dels ock beakta vad i motionerna i övrigt anförts.

I följdmotioner (I: 273 och II: 302), vilka hänvisats till statsutskottet, yrkas avslag på Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till teckning av aktier i Sveriges Investeringsbank AB. Statsutskottet behandlar detta yrkande i sitt utlåtande nr 49.

Motionerna

Motionärerna erinrar om den kritik som deras parti 1967 riktade mot förslaget om bildande av en investeringsbank och konstaterar att de påtalade bristerna ännu ej undanröjts. Investeringsbanken ger, anför de, möjligheter till en statlig styrning av näringslivet varvid grundläggande krav på konkurrensförmåga och effektivitet åsidosätts. Bristen på klar målsättning för bankens kreditgivning säges ha accentuerats, och långivningens sysselsättningsskapande effekt ifrågasätts. Motionärerna föreslår att bankens monopolkaraktär successivt ändras, att insynen i banken förbättras och att banken ställs under bankinspektionens kontroll. De begär vidare att även de enskilda kreditinstituten skall få möjlighet att i allmänna pensionsfonden återfinansiera sådana krediter som investeringsbanken avses lämna.

Uppgifter i anslutning till motionerna

Sveriges Investeringsbank AB har enligt bolagsordningen till föremål för sin verksamhet att bidra till finansiering av sådana investeringsobjekt

Bihang till riksdagens protokoll 1969. 8 saml. Nr 15

inom näringslivet som inriktas på rationalisering, strukturanpassning och utveckling, bl. a. genom att driva sådan lånerörelse som avses i lagen om kreditaktiebolag. I de riktlinjer för investeringsbankens organisation och verksamhet som statsmakterna angav i samband med beslutet om bankens inrättande 1967 (prop. 1967: 56, BaU 33) ingick bl. a. att banken skulle ha en gentemot andra kreditinstitut fristående ställning och härigenom utgöra ett balanserande element på kreditmarknaden, att verksamheten skulle i första hand inriktas på investeringsprojekt som, ehuru de framstode som lönsamma, inte kunde tillgodoses på den existerande kapitalmarknaden och att verksamheten till betydande del skulle komma att gälla större långsiktiga och mera riksbetonade projekt.

Investeringsbankens styrelse består av envoyén Arne Lundberg (ordförande), bankdirektör Arne Callans (verkställande direktör), riksdagsman Olle Göransson, direktör Harry Hjalmarson, bankdirektör Bert Lindström, statssekreterare Hans Lundström, direktör Eije Mossberg, förbundsordförande Åke Nilsson och förbundsdirektör Arne Nilstein.

Verksamhetsberättelsen för investeringsbankens första verksamhetsperiod, tiden 1 juli 1967—31 december 1968, har nyligen publicerats. Däri berörs tillämpningen av ovannämnda riktlinjer, varvid betonas att styrelsen fäst särskilt avseende vid bankens uppgift att komplettera förut existerande kreditinstitutioner i deras verksamhet. I ett avsnitt om bankens organisation behandlas samarbetet med andra banker, bl. a. med Sparbankernas Bank AB genom ett gemensamt bildat garantiinstitut. Uppgifter lämnas om ett antal engagemang beträffande vilka låntagarna medgivit offentliggörande.

Summan av beviljade krediter uppgick vid 1968 års utgång till 536 milj. kr., varav vid samma tidpunkt blott 29 milj. kr. hade utbetalats.

1968 års kapitalmarknadsutredning (ordförande riksbankschefen Per Åsbrink) har tillkallats av chefen för finansdepartementet för översyn av kapitalmarknadens struktur och funktionssätt. Bland utredningens uppgifter ingår enligt direktiven att pröva om nuvarande former för att kanalisera allmänna pensionsfondens medel till näringslivet kan anses tillräckliga. I detta sammanhang berörs inrättandet av investeringsbanken och föreskrivs att utredningen också utifrån bankens behov av medel och dess funktion inom näringslivet skall pröva frågan om medelsplaceringen. Vidare skall övervägas om en utbyggnad bör ske av de särskilda mellanhandsinstitutet. Utredningen anges vara oförhindrad att härvid ta upp frågan om en reform av den nuvarande organisationen på kreditmarknaden. Vad gäller tanken att pensionsfondsmedel skulle kunna transmittas via bankinstitutet anförts att en sådan lösning skulle innebära en betydande förskjutning i fråga om inflytandet över kreditresursernas användning och investeringarnas fördelning och att därför starka skäl talar emot att denna utväg begagnas i någon mera betydande omfattning. Även återlånepolitik skall granskas av utredningen.

Tidigare behandling av liknande motionsyrkanden

I anledning av propositionen 1967 om inrättande av Sveriges Investeringsbank AB väcktes olika motioner vari föreslogs andra institutionella former för att tillgodose behovet av nya kreditkanaler och nya kreditformer för näringslivet. Motionerna stöddes av olika grupper reserveranter inom bankoutskottet men avstyrktes av dettas majoritet (utl. 1967: 33) och avslogs av riksdagen.

Vid 1968 års riksdag förekom partimotioner rörande investeringsbanken dels från högerpartiet, dels från centerpartiet och folkpartiet gemensamt. Motionärernas yrkande överensstämde i det förra fallet i stort sett med det som nu föreligger i fråga om investeringsbanken. I det senare fallet gick yrkandet ut på att riksdagen skulle begära att inom ramen för en parlamentarisk utredning beträffande näringslivets kapitalförsörjning skulle särskilt prövas en sådan utformning av investeringsbanken och dess verksamhet att monopol och maktkoncentration så långt möjligt undveks och verksamheten inte kunde utnyttjas i socialiseringssyfte. I en reservation förordade flertalet av bankoutskottets borgerliga ledamöter i anslutning till motionerna en utredning rörande en ombildning av investeringsbanken (utl. 1968: 23). Utskottsmajoriteten avvisade utredningskravet i huvudsak med hänvisning till de motiv som anförts för bankens inrättande. Vad gäller frågan huruvida investeringsbanken borde stå under bankinspektionens kontroll erinrades om att inspektionen själv hade förordat dispens från kreditaktiebolagslagens föreskrift om sådan tillsyn. Riksdagen avlog motionsyrkandena.

I högerpartiets nyssnämnda motioner vid 1968 års riksdag förekom även ett yrkande att riksdagen hos Kungl Maj:t skulle hemställa om utredning av de förutsättningar och former under vilka allmänna pensionsfondens medel i ökad utsträckning kunde kanaliseras genom de befintliga enskilda instituten till kreditmarknaden. Liknande yrkanden återfanns i centerpartiets och folkpartiets nämnda gemensamma motioner och i ytterligare ett motionspar från högerpartihåll. Yrkandena avslogs av riksdagen, sedan bankoutskottet (utl. 1968: 24) anförde att en utredning rörande frågan om allmänna pensionsfondens förvaltning m. m. vore att vänta, i vars program måste komma att ingå en prövning av det av motionärerna berörda spörsmålet.

Utskottet

Sveriges Investeringsbank AB har nu avslutat sin första verksamhetsperiod, som omfattat tiden 1 juli 1967—31 december 1968. Den berättelse för denna period som bankens styrelse och verkställande direktör offentliggjort ger ökade möjligheter att överblicka inriktningen och utformningen av bankens verksamhet. Motionerna, vari stark kritik framförs mot investeringsbanken och dess sätt att fungera, framlades innan verksamhetsberättelsen förelåg. Det synes utskottet sannolikt att motionerna eljest skulle ha fått en annan utformning.

Ett huvudsyfte med motionärernas resonemang är att framlägga skäl mot den utvidgning av investeringsbankens aktiekapital som föreslagits i årets statsverksproposition. Deras hemställan att riksdagen skall motsätta sig ytterligare aktieteckning framförs i särskilda motioner, vilka det inte ankommer på bankoutskottet att bereda. Härutöver begär motionärerna en utredning med sikte på en ombildning av investeringsbanken, ökad möjlighet till insyn däri och en utvidgning av bankens ägarbas. Motiv för en sådan utredning är enligt deras mening bl. a. bankens nuvarande monopolkaraktär, bristen på rapporter om bankens verksamhet under tiden före motionernas tillkomst och bankens särställning såsom undantagen från bankinspektionens tillsyn.

Utskottet delar inte motionärernas negativa syn på investeringsbankens organisation och funktionssätt. Talet om bankens monopolkaraktär är enligt utskottets mening missvisande. Som utskottet vid tidigare tillfällen framhållit har en av avsikterna med investeringsbankens inrättande varit att tillföra kreditmarknaden ett balanserande element som skulle minska riskerna för maktkoncentration. Av verksamhetsberättelsen framgår att bankens styrelse fäst särskild vikt vid uppgiften att komplettera de redan existerande kreditinstitutionerna i deras verksamhet. Normalt blir medverkan av investeringsbanken aktuell först när den erforderliga finansieringsinsatsen ligger i ett riskläge som omöjliggör finansiering genom den lånesökandes ordinarie bankförbindelse eller andra institutioner. Det är detta stora mått av risktagande som talat mot delägarskap i banken för övriga kreditinstitut, i fråga om vilka säkerhetskraven av uppenbara skäl måste sättas högt.

Vad gäller frågan om ökad insyn i investeringsbanken genom en fortlöpande mera omfattande rapportering från styrelsens sida vill utskottet framhålla att bankens verksamhet inte låter sig jämföras med den som bedrivs exempelvis av flertalet börsnoterade företag. Avgörande för hur långt investeringsbanken kan sträcka sig i fråga om sådan rapportering måste i första hand bli hänsyn till låntagarna. I sin nu föreliggande verksamhetsberättelse har banken redovisat ett antal större engagemang som låntagarna ansett kunna offentliggöras. Det torde kunna förutsättas att bankens ledning är inställd på att så långt möjligt tillgodose berättigade krav på publicitet om bankens verksamhet.

Sammanställningen av investeringsbankens styrelse synes ha stor betydelse vid bedömningen av såväl frågan om insyn i bankens verksamhet som frågan om bankens förmenta monopolkaraktär. Bland ledamöterna i bankens styrelse ingår företrädare för bl. a. den enskilda industrin och det enskilda affärsbanksväsendet, konsumentkooperationen samt arbetarnas och tjänstemännens fackliga organisationer. Med hänsyn till att ledningen för investeringsbanken på detta sätt förankrats i olika intressen ter sig motionärernas kritik vad beträffar insynsmöjligheterna starkt överdriven. Härtill kommer att, såsom utskottet redan förra året kunde meddela och såsom bestyrks

genom den nu föreliggande verksamhetsberättelsen, ett friktionsfritt och fruktbarande samarbete inletts mellan investeringsbanken och de enskilda kreditinstituten.

Frågan huruvida investeringsbanken borde underkastas bankinspektionens kontroll blev, såsom utskottet förra året framhöll, särskilt prövad i samband med bankens tillkomst. Bankinspektionen hade själv förordat att dispens skulle ges från kreditaktiebolagslagens föreskrift om sådan tillsyn och som motiv härför anført att bankens verksamhet i väsentliga avseenden skulle komma att skilja sig från den som bedrevs av de kreditinstitut som dittills ställts under inspektionens tillsyn. Lika litet som förra året har motionärerna nu framfört några nya argument i detta hänseende.

Frågan om möjligheten att kanalisera allmänna pensionsfondens medel till kreditmarknaden genom de befintliga enskilda instituten skall, såsom framgår av den redogörelse som ovan lämnats för 1968 års kapitalmarknadsutrednings direktiv, prövas av denna utredning. Att chefen för finansdepartementet i direktiven uttrycker en viss skepsis inför denna tanke medför enligt utskottets mening ingen sådan begränsning av utredningens möjligheter till en förutsättningslös prövning därav att en ändring av direktiven skulle vara påkallad.

Sammanfattningsvis finner utskottet inte anledning föreligga vare sig för en utredning om ändrad utformning av investeringsbanksverksamheten eller för en framställning till Kungl. Maj:t rörande 1968 års kapitalmarknadsutrednings direktiv. Icke heller i övrigt synes motionerna innehålla några tankegångar som det finns skäl för riksdagen att med hemställan om beaktande vidarebefordra till Kungl. Maj:t.

Utskottet hemställer därför

att riksdagen avslår motionerna I: 284 och II: 313.

Stockholm den 25 mars 1969

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Åke Larsson (s), Palm (s)*, Stefanson (fp), Åkerlund (m), Nils Theodor Larsson (cp)*, Lundin (s)*, Manne Olsson (s) och Brundin (m);

från andra kammaren: herrar Regnéll (m), Hagnell (s), Franzén i Motala (s), Bengtsson i Landskrona (s), Börjesson i Glömminge (cp), Lars-son i Umeå (fp), Rask (s) och Stridsman (cp)*.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar *Stefanson* (fp), *Akerlund* (m), *Nils Theodor Larsson* (cp), *Brundin* (m), *Regnéll* (m), *Börjesson* i Glömminge (cp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Stridsman* (cp), vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»När riksdagen 1967 behandlade frågan om inrättande av Sveriges Investeringsbank AB rådde enighet om att nya kreditkanaler och nya kreditformer erfordrades för att möta näringslivets expanderande efterfrågan på krediter. Den föreslagna institutionella utformningen blev däremot föremål för kritik.

Bärande skäl föreligger fortfarande för att insynen i investeringsbankens verksamhet förbättras och att banken i likhet med övriga kreditinstitut underställs bankinspektionens tillsyn.

Ett av syftena med investeringsbanken har varit att åstadkomma ett instrument för att transmitta medel från allmänna pensionsfonden till näringslivet. Även de enskilda kreditinstituten borde i detta hänseende kunna spela en viktig roll. I direktiven för 1968 års kapitalmarknadsutredning, som f. n. behandlar hithörande frågor, har chefen för finansdepartementet uttalat sig mycket restriktivt beträffande bankinstitutens roll som förmedlare av pensionsfondsmedel. En ändring av direktiven, som möjliggör för utredningen att pröva denna fråga mera förutsättningslöst, ter sig därför påkallad.

Utskottet hemställer sålunda

att riksdagen i anledning av motionerna I: 284 och II: 313 hos Kungl. Maj:t hemställer om

dels utredning om reformer med avseende på Sveriges Investeringsbank AB enligt ovan angivna riktlinjer,

dels ändring av direktiven för 1968 års kapitalmarknadsutredning enligt vad ovan angivits.»